

nekar sorsa is. Sokat tesz azért, hogy minél több és minél rangosabb testvérvárosi kapcsolatokat tudjunk ápolni, különösen ami a környező országokat illeti. A földrajzi közelség ugyanis óriási lehetőségeket rejt magában. Így tudunk kivá-

loán együttműködni Újvidékkel és így bátorodunk olyan lépéseket tenni Olaszországban, hogy ott is igazi nagyvárossal – reményeink szerint Nápollyal – kerülhessünk testvérvárosi viszonyba. Nem mellékes szempont, hogy Ná-

polynak például európai rangú operaháza is van. Túlzás nélkül állíthatom, hogy szinte minden fontos lépésünkben, döntésünkben alapvető szempont a város kulturális, zenei életének fejlődése.

Tóth Anna

Beszélgetés Kovács Lászlóval,

aki idén tizenkilencedik hangverseny-évadát kezdi a Miskolci Szimfonikus Zenekar élén. A titkos szavazáson az együttes hetvenöt százaléka voksolt a karmester szerződésének meghosszabbítása mellett.

– *Zeneakadémiai évei után rögtön Miskolcra került?*

– Nem, bár még akkor is nagyon fiatal karmester voltam. Előtte nagyon hasznos, pályám szempontjából elengedhetetlen öt évet töltöttem az Operaházban. Mint korrepetitor szerződtek főiskolai utolsó évem alatt, és még abban az időben vezényeltem előadást.

– *Ezt hívják mélyvíznek, ugye?*

– Az volt bizony, mégpedig a javából, hiszen a Főiskola után az ember egyáltalán nem birtokolja az operarepertoárt (sem). Egyik napról a másikra kellett megtanulnom olyan bonyolult operákat – mint például a Porgy és Bess –, amelyekről azelőtt nem is hallottam. Ebből a műből például úgy kellett együttespróbát tartanom, hogy miután jeleztem, hogy nem ismerem, a legtermészetesebb hangon feleltek: „Jó, ha nem ismered, akkor nem holnap, hanem holnapután kell megtartanod a próbát!” – és két nap múlva a Porgyt, ezt a rendkívül nehéz és összetett partitúrát, úgy kellett az énekesekkel próbálnom, mintha már a kisujjamban lett volna.

– *Nem vette el a kedvét ennyi nehézség, ami-vel hirtelen szembekerült?*

– Nagyon nagy türelemmel kellett rendelkeznie azoknak az embereknek, akikkel akkor együtt dolgoztam, de szerencsére mindenki tudta, hogy első hónapomat töltöm az intézménynél. Nem felejtették el azokat az időket, amikor ők voltak első hónaposak, és ezért nagyon hálás vagyok nekik. Kemény, de nagyon szép időszak volt, hiszen ekkor kerültem testközelbe a szakmával. Olyan volt, mintha szereplőjévé váltam volna annak a mesének, amiről addig csak olvastam vagy álmodtam. Ugyanakkor én, mint a legfiatalabb operaházi karmester, nagyon nehezen tudtam olyan erőlyesen fellépni a zenekarral szemben, hogy akaratomat érvényesítem. Rendre alul maradtam. Olyan volt, mintha beálltam volna egy

működő szerkezetbe, ahol csak fogaskerékként és nem az előadások mozgatórugójaként funkcionáltam. Ez a részleges bénultság részben abból adódott, hogy ott ült a zenekarban a Főiskola fél tanári kara, akik délelőtt engem tanítottak, este pedig bent ültek a zenekarban. Nagyon nehéz volt fiatal korrepetitorként ilyen fontos és nagy múltú intézménynél dolgozni, ahol néhány nappal korábban még mindenki azt kérdezi, hogy „ki ez? Nem láttam még soha!” – majd egyik napról a másikra odaállni és kézbe venni az irányítást. Nagyon sokáig nem is éreztem rá arra az ízre, hogy mit jelent az, amikor valaki határozott, de elfogadható munkatárs. Nem diktátornak kell lenni, de egyfajta jó értelemben vett erőszakosság nélkül a karmester szakmája nem elképzelhető.

– *A szép élmények mellett itt szerezte első szakmai tapasztalatait is.*

– Igen, felbecsülhetetlenül fontos időszak volt számomra ez az öt év és úgy gondolom, hogy az ilyen jellegű tanulói időszakot nem kerülheti meg egyetlen kezdő karmester sem. Ennyi idő alatt megtanultam az énekesekkel való együttműködést; azt, hogy mit jelent az, ha valaki a színpad háta mögött egy színpadi zenét eldirigál, vagy mit jelent bent ülni a zenekarban és cselesztázni, zongorázni, netán a kórust dirigálni. Ezek a dolgok rendszeres napi feladataim voltak. Mindeközben a bőrömön éreztem a színházi légkört, próbákat és szólampróbákat tartottam (rövideket és hosszúkat egyaránt) – szóval olyan tevékenységet tudtam végezni – és ezt csak utólag tudom –, amire az embernek később nem lesz alkalma, mert csak a nagy „Művészetet” próbálja megtanulni és azt is nagyüzemi munkában. Öt év múlva, huszonhét évesen jól felkészült dzsungelharcosként léptem ki az Andrassy úti palotából, és nagyjából tisztában voltam azzal, hogy mi ellen mit kell használni.

– *Az operaházi évek után rögtön következett a miskolci időszak?*

– Nem, mert megelőzte azt egy Jurij Szimonov mellett eltöltött moszkvai időszak. Ugyanis csak én gondoltam úgy, hogy nagyjából mindenre tudom az ellenszert. Szimonov amikor Budapestre jött, látta, hogy tulajdonképpen mennyire eszköztelen is vagyok karmesteri technika terén és felajánlotta, hogy segít csiszoltabbá tenni mozdulataimat.

– *A Zeneakadémián kinél tanult?*

– Kórodi András tanított, akit a zenei élet mind a mai napig nagyon jól ismer. Nagyon sok mindent tanultam tőle – nem az órákon, hanem az Operaházban látva próbáit, előadásait. Igaz, hogy nem minden pillanatában volt igazán tanár, de adódtak olyan helyzetek, amiket olyan mesterien tudott megoldani, mint senki más. Senkit nem láttam azóta, aki egy színpadi borulást olyan ügyesen helyre tudta volna rakni, mint ő. A másik dolog, ami nagyon sokat segített már pályám kezdetén is, az volt, hogy harsonásként gyakran játszottam zenekarban.

– *Komoly céljai voltak a harsonával?*

– Mindig szerettem volna nagyon jó harsonás lenni, de a dirigálás utáni vágy ezt mindig megelőzte. A Zeneakadémián párhuzamosan végeztem a két szakot, de már akkor tudtam, hogy karmester akarok lenni. Azért nem hagytam mégsem abba, mert nagyon fontosnak tartottam, hogy egy hangszer az akadémiai diplomáig végigvigyek, mert ezáltal az évek során nagyon sok olyan helyzetbe kerültem – az ÁHZ-től az Operáig –, amikor alkalmam volt belülről is megismerni a zenekari munkát. Az Operaház zenekarában fél évig játszottam és ez meghatározó élménynek bizonyult. Kevés olyan karmester-kollégám van, akik „alulról” is ismerik a zenekart és valóban tudják, mit jelent egy ötórás próbának a vége, amikor még ott kell ülni és lankadatlan koncentrációval figyelni. Tudom azt is, milyen érzés a zenekari zenésznek az, ha unalmas egy próba, vagy ha agresszív a karmester.

– *A moszkvai időszak után, 1984-ben Miskolcra szerződött.*

– Igen, de itt egészen más helyzetben voltam, mint egykor az Operánál. Ide ugyanis „kívülről” érkeztem, valamint mögöttem volt egy elég hosszú, tapasztalatokban gazdag időszak és bizonyos képzettséggel is fel voltam már ad-digra vértelve. Másfelől, nehezebb dolgom volt, mert addig olyan zenekarral dolgoztam, akik rendkívül tapasztaltak voltak és nagyon megbízhatóan játszottak az előadásokon. És nem mondanám, hogy a Miskolci Szimfonikus Zenekar rosszabb lett volna! Igenis, nagyon jó állapotban volt már akkor is és sokkal kiegyen-lítettebb teljesítményt tudott nyújtani, mint az Operaház zenekara. Ez utóbbinak igen nagy volt a színvonal-ingadozása, ami mindig a kar-mestertől, énekestől, illetve a zenekartól füg-gött. Az Operában amikor lementem az árok-ba, az első öt taktus után meg tudtam mondani, hogy milyen lesz az aznap esti előadás. Ily mó-don szörnyűséges és rendkívül felemelő él-ményt nyújtó előadásokban volt részem.

– *Honnan tudta megmondani ilyen hamar, hogy milyen lesz az aznap előadás?*

– Hogyne tudtam volna, amikor előfordult, hogy egészen más emberek ültek velem szem-ben, mint akikkel próbáltam. A következő es-ti előadás pedig már egészen másképpen szólt. Körbenéztem és láttam, hogy teljesen más em-berek ülnek a pultokban. Sajnos, azt hiszem ezt a helyzetet minden magyar zenekari ze-nész ismeri. Egy-egy szólamvezető időnként teljesen meghatározó jelleggel tudta változtat-ni az ingadozó színvonalat. Ez egy sokesélyes játék volt; olyasmi, mint a kockajáték: meg-rázzák a poharat és kiborítják az asztalra a kockákat.

– *Mennyire volt lehetősége arra, hogy zene-karnevelő munkát végezzen a vidéki zenekar élén?*

– Huszonhét évesen nagyon fiatal voltam ehhez a feladathoz. Ha jól tudom, ilyen fiatalon művészeti vezetői tisztet azóta sem töltött be senki. Nagy felelősséggel is járt a saját zenekar vezetése: munkatervek készítése, vendégmű-vészek meghívása, egyszóval mindaz, amivel meghatározza az ember egy zenekar munkáját, arculatát. A miskolciak rendkívül segítőkészek voltak – amire nagy szükségem is volt –, mert itt is szinte én voltam a legfiatalabb. Soha nem merült föl bennük, hogy betartsanak nekem és megmutassák, hogy nem én vagyok a főnök, hanem ők, az idősebbek és tapasztaltabbak. Nagyon hálás vagyok nekik, hogy az első pár éves időszakban, amikor még nem tudtunk egymásnak igazán bizonyítani, nagy toleran-

ciával megsegítették és megelőlegezték bizal-mukat irántam.

– *Mégis, hogyan vágott bele, ha nem veze-tett zenekart azelőtt?*

– Az első pillanattól kezdve határozott el-képzeléseim voltak: a repertoártól kezdve azon keresztül, hogy a zenekarnak hogyan és milyen módon kell megszólalnia addig, hogy nekem mi a dolgom, erre hogyan kell reagál-ni. Amíg az Operában nem tudtam kellő erély-lyel fellépni és megvalósítani elképzeléseimet, vagy nem volt elég idő belemélyedni a dol-gokba, addig Miskolcon ezt szépen, nyugod-tan el tudtam mondani. Persze a megvalósítás nem ment egyik napról a másikra. Voltak ugyan jó előadásaink már közvetlenül odake-rülésem után is, de ahhoz, hogy egy átkötés vagy egy duola utáni triola –, hogy csak egy példát mondjak – úgy menjen, ahogy kell, ar-ra szükségünk volt egy kis időre. Néhány év múlva viszont Miskolcon mindezek a dolgok –, melyeket még az igazán nagy zenekaroknál is állandóan el kell mondani – tökéletesen mű-ködtek, mert annyiszor hallották tőlem ezeket az instrukciókat.

– *Ezek szerint sikerrel tudta érvényesíteni elvárásait, szándékait?*

– Egy zenekart nagyon hamar fel lehet ráz-ni és nagyon hamar föl lehet villanyozni. Egy jó koncertet egy hét alatt is össze lehet hozni, nem szükségesek hozzá hosszú évek. Jön pél-dául a zenekarhoz egy új karmester és ő alap-vetően meg tudja határozni, hogy néhány na-pos próbaidőszak után hogyan szóljon a zenekar a koncerten. Egy zenekar minőségét azonban nem az határozza meg, hogy vendég-karmesterrel az élén egy bizonyos koncerten hogyan szól, hanem az, hogy hogyan képes ját-szani akkor, amikor egy rossz karmester áll ki elé! Amikor van, aki folyton kijavítja a hibákat és megmondja, hogy „mit s hogyan”, egy hét alatt gatyába lehet rázni egy zenekart. De ami-kor olyan áll oda, aki nem mondja el ezeket a dolgokat, akkor derül ki, hogy egy zenekarnak mi az a minimum, ameddig színvonalban le-ereszkedik – és ez a meghatározó! A Berlini Filharmonikusok azért nagyon jó zenekar, mert amikor legrosszabbul játszanak, akkor is fan-tasztikusak. Nos, ezt a bizonyos minimum-szintet kellett Miskolcon egyre följebb emelni addig, hogy ma már majdnem mindegy, hogy ki áll a zenekar előtt, mert a zenekar nagyon sok mindent magától értetődő természetessé-gel játszik el.

– *Milyen átalakításokat kellett végeznie ah-hoz, hogy emelje a zenekar színvonalát?*

– Természetesen szükség volt egy olyan személyzeti politikára, ami – nem egyik napról a másikra, hanem mára, tizennyolc év eltelté-vel – azt eredményezte, hogy minden helyen a megfelelő emberek ülnek. Ugyanakkor szó sem lehetett arról, ami itt az elmúlt években „sztárzenekarainknál” végbement, vagyis, hogy olyan emberek kerültek a zenekarok élé-re, akik mindenféle támogatást megkaptak és ennek fejében lemeszárolhattak egy fél zene-kart, a feleslegesnek ítélt tagokat egyszerűen becserelték jobban használható emberekre, amivel gyakorlatilag egy másik zenekart hoz-tak létre. Nálunk erre – humánus okok mellett – azért sem volt lehetőség, mert nem volt annyi pénz (a mai napig sincs), nem voltak olyan em-berek, akik hajlandóak lettek volna az ország másik feléről ezért a pénzért Miskolcra költöz-ni. Nekem azokkal kellett együtt dolgoznom, akik akkor a Miskolci Szimfonikus Zenekart képezték. Használható tagok voltak, de ki kel-lett hozni belőlük a legjobb teljesítményt.

– *Ennyi év elteltével nem érzi úgy, hogy a perifériára került?*

– Nem, én ezt sohasem éreztem, mindenki más azonban igen. Bárkivel találkoztam, min-dig láttam rajta azt a szánalmat és lesajnálko-zást, ami azt mondatta vele, hogy „Laci, te jobb sorsra vagy érdemes!” Úgy gondolták, hogy a Miskolci Szimfonikus Zenekar egy magyar-or-szági végvár, ahol „próbálkoznak”. Ha azon-ban valaki eljött kisegíteni, vagy meghallgatta egy koncertünket – akár Miskolcon, akár Buda-pesten – rögtön megváltozott a véleménye. Én ennek nagyon örülök, mert mindig magas szin-tű munkát végezhettem a zenekarral. Olyan munkatársaim voltak – zenei és egyéb területe-ken is –, akikkel mindig nagyon komoly szinten tudtam megvalósítani elképzeléseimet.

– *Miután ennyi évet töltött egy helyen, nem érett meg Önben a változás igénye?*

– Ez meglehetősen összetett dolog. Biztosan nagy szükség van az ember életében néha vál-tozásokra, de ha valami jól működik, azt az ember nem szívesen hagyja veszni. Ma már any-nyira ismerjük egymást a Miskolci Szimfoni-kusokkal, hogy fél szavakból is megértjük egy-mást, ami által nagyon gyorsan tudunk minőségi munkát végezni. Persze, egy ember életének körülbelül egy negyedét teszi ki ez az időszak, de ha ennyi együtt eltöltött évad után a zenekar tagságának nem hetvenöt százaléka foglalt volna állást a szerződésem meghosz-szabbítása mellett, akkor bizony elgondolkoz-tam volna a dolgon. Így azonban nem kérdé-ses: folytatni kell!

Várkonyi Tamás